

Personnavne i Morsø Nørreherred

AF M. P. EJERSLEV

DE NAVNE, overskriften dækker, er faktisk ikke de ældst kendte - disse findes i Dueholms Diplomatarium, og de vil i høj grad være en undersøgelse værd, og mange af dem går igen i den samling, overskriften drejer sig om. Det gør et ejendommeligt indtryk, når man i den forbindelse tænker på personbestemmelser i Dueholm-bogen: "Svenning i Draaby", "Svenning af Tødsø".

Her skal behandles de navne, der er indført i Nørreherredets kirkebøger fra disse begynder og til året 1814, da hele landet får en ny kirkebogsordning. Alle er taget med - med forbehold over for utydelighed, makulerede dele af protokollerne og et og andet mere.

Morsø Nørreherred består af 15 sogne af meget forskellig størrelse og folketal, og der er megen forskel på de åremål, de har kirkebog i før 1814:

Dragstrup-Skallerup 1646-1814, altså 168 år.

Flade-S. Draaby 1646-1814, altså 168 år.

Alsted-Bjergby 1646-1814, altså 168 år.

Galtrup 1648-1814, altså 166 år.

Solbjerg-Sundby 1719-1814, altså 95 år.

Sejerslev-Ejerslev-Jørsby 1760-1814, altså 54 år.

Tødsø-Erslev 1767-1814, altså i 47 år.

Og endelig Ø. Jølby, der hører sammen med Galtrup, men hvis dåbsliste først begynder 1781, altså kun i 33 år.

Det kan måske hævdes, at tallene på grund af disse tidsforskelle vil blive uensartede, men forskellene ville blive så små, at det ikke ville give nogen ændring af betydning i forholdet mellem de forskellige sogns sammentalte resultater.

I nogle af sognene er tallene så små at det ikke vil give noget som helst pålideligt resultat at regne med dem alene i procenter. Men i de store sogne, der spænder over 168 år og dermed 4-5 slægtled, ligesom i herredet som helhed, kan et og andet aflæses.

Der er optalt ialt i herredet 7259 indførte, deraf drenge 3708 og piger 3551, altså godt halvandet hundrede flere drenge end piger. Mange er døde kort efter dåben, eller før det samme navn gives til det næste barn af samme køn. Og man kan således sige, at alle disse her nævnte ikke er herredets befolkning. Dette er rigtigt nok, - dette er ikke en artikel om befolkning, men om givne navne.

I ethvert sådant arbejde forekommer der et bestemt problem: de samme navne staves - og bruges - i så forskellige former, at der må blive spørgsmål om et eller to eller flere navne. *Enhver* løsning af problemet kan udsættes for rimelig kritik: er *Margrethe* og *Grethe* - indført i de to former - to navne? Vi ved, at *Grethe* er en form for *Margrethe*, og vi ved, at den indførte *Margrethe* ofte i hjemmet og andetsteds ikke er kaldt andet end *Grethe*. Vi ved blot ikke hvor mange af dem. Men vi ved, at den indførte *Grethe* hedder *Grethe*, også i daglig omgang. I denne artikel er resultatet: vi har her to navne.

I Eva Villarsen Meldgaard: Sydvestjysk navneskik gennem 300 år - regnes Anna og Ane for to navne. - Dette synes vi er meningsløst, bl. a. fordi her kommer også det ind, at vi ved, at om pigebarnet bliver døbt og indskrevet med Anna eller Anne, det er noget, der så godt som helt afhænger af præsten og hans smag. Og præsten er i denne

sag *kun* en uvedkommende, højst en rådgiver. Her står *Anne* for begge former (Ane er ikke fremme endnu - er altså ikke den ældste!)

Mikkel og Mikael er to navne - også fordi den sidste form så godt som kun hører til blandt ikke-bønderne. - Peder står også for Peter - Per er yngre. - *Lars* står for hele den lange række af former udledt af Laurentius: Las, Laurs, Laust, Laurits o. fl. *Ole* er også Oluf. *Marcus* og *Marquor* er to - de stammer fra hver sin egn af Europa.

Christian - endelig ikke at forveksle med *Christen*. *Christian* er noget nyt i forhold til *Christen* - som almindelig brugt navn på landet. Heldigvis har ingen af herredets præster skrevet Jens Christen eller andre efterleds-Christen. Det er sket her og dér. For en morsing lyder Peder Christen som en rund firkant. Efterledet hedder *Christian*, det enkelte navn hedder *Christen* - også *Christian*, blot senere. Af "rene" *Christian* er der blandt de 7259 kun 9.

Stine, *Trine*, *Line*, *Lene*, indført som sådanne, regnes for navne. *Johanne* og *Hanne* står hver for sig - som *Margrethe* og *Grethe*.

Men bortset fra forkortelserne gælder dette problem mindre for pigerne end for drengene.

Dobbeltnavnene, to eller flere, fylder for drenge ialt 216 af de 3708, for pigerne 377 af de 3551, men til dem senere.

Når vi regner % ud for enkelttal, regner vi naturligvis med de fulde tal, ikke dobbeltnavne.

For begge køn ligger det sådan, at mindre end en halv snes af de brugte navne fylder over halvdelen af de navngivnes antal.

Med hensyn til procenttal vil en sammenligning med artiklen i årbogen af 1953 af Torsten Balle om Hundborg herreds navne være ganske tankevækkende: så ensnavnede naboer thyboer og morsinger er!

Christen er der flest af: 556 af de 3708, d. v. s. 15 %, (Hundborg 1700-1750: 20,1 %). - Den næste er Jens 451, godt 12 %, det samme gælder Peder 447, også 12 %, (Hundborg: 11,8 og 11,9 %). Den næste er *Niels* 345, 9,3 %, (Hundborg: 10,5 %). Så kommer *Anders* og *Søren*, 260 og 214, d. v. s. 7 % og 5,8 %, (Hundborg: 8,5 og 1,6 %).

De næste fire er *Lars* 169, *Mikkel* 156, *Poul* 149 og *Mads* 101. Procent for disse fire er: 4,7 (H.: 4,4), 4,2 (H.: 2,2), 4 (H.: 3,4), og 2,8 (H.: 3,5).

Disse 10 tilsammen fylder 77 % af de 3708. Af enkeltnavne givet drengene er der ialt 76, altså skal de resterende 66 navne fordeles på resten af drengene.

Af de flg. 10 navne er der fra 56 ned til 24 bærere: *Thomas*, *Morten*, *Svenning*, *Ole*, *Jeppe*, *Josef*, *Jakob*, *Villads*, *Steffen*, *Claus*.

Josefer nok det fra den tid og fremefter hyppigste direkte bibelnavn. Udtale: *Jysse* og *Jyssen*. Ialfald for et par slægtled siden. Uden indflydelse på tallene har Peder Josefson i Erslev jo heller ikke været: Pe Skomager, far til 34 børn - vi har ialfald navnene på de 28.

Villads er ligeledes et udpræget nørreherrednavn. Allerede i perioden her er der *Villads* i 6 af de 15 sogne. Om en Fladeslægt af *Villads*-herkomst og med *Villads*

efterslægt gælder det, at fra den kan i dusinvis af Morsøslægter lede linjer i deres anetavle, bl.a. Filtenborg, Nyby, Hangaard, Dahlgaard, Storgaard, Kortbæk, Worm, Kalhave, Søndergaard - se Filtenborg: Sejer Leth - og Odgaard, Villadsen, Korsgaard o.fl.

Som nævnt er *Svenning* gammelt her, en frimandsæt fra middelalderen - så meget kan siges. I vor periode er der 36,1 %, mod én *Svenning* i Hundborg herred i de 50 år. Her er *Svenning* i 11 af de 15 sogne, bl.a. 7 i Alsted, 6 i Sejerslev, 5 i Skallerup og 4 i Solbjerg.

Det er vel ikke at vente, at man med sikkerhed kan følge en *Svenning*-linje fra Dueholms Diplomatarium, dvs. reformationstiden, til de sikre dokumenter f.eks. i Sejerslev sogn, hvor de navnlig hører til også i den nærmeste tid, men at linjerne er der, turde være uomtvisteligt. Af dem, hvis fædre har *Svenningsen* i navnet, er *Ted Sorensen* fra USA.

11 andre navne, fra 17 til 5 bærere, er: *Jørgen, Bertel, Thøger, Mogens, Henrik, Jesper, Terkel, Erik, Johannes, Falk og Sejer*.

Thøger er jo hjemmehørende i Limfjordslandene overhovedet: Olav den Helliges kapellan, den fromme Thüringer Tjodgar, der efter slaget ved Stiklestad fandt til Thy, byggede en kirke af strå og ler i Vestervig og døbte hedninge i kilden, der endnu kan ses østen for kirketomten. Af *Thøger* er der 13, og han holder sin plads i egnen den dag i dag.

Falk hører til efterkommerne af Cort Hansen i Hesselbjerg, kommen hertil først i 1700'erne, død 1748. Der er kun to af navnet Cort i tiden her, men der kommer mange i de flg. slægtled. Cort var besvogret med Caspar Preetzmann på St. Oddersbøl og med præsten Johan Vogelius Steenstrup i Sjørring. En af hans sønner kommer også til Thy at bo. Fra Cort stammer omtrent alle på Mors (og en del i Thy), som hedder Cort og Cortsen, bl.a. afd. professor Cort Cortsen i Århus, og guldsmed Ejler Cortsen i Nykøbing, folk af navnet Falk og Falksen, Enok og Enoksen (bl.a. fodboldspilleren Henning Enoksen), også en linje Houmøller.

Cort Hansen kommer - vi ved ikke hvorfra - med en række ret nyt klingende navne: Falk, Jokum, Agnete - som flere steder skrives Angenete - og *Hans*, der vel kan siges at lyde hen ad det egnsfremmede for os, der er ialt 19.

Når der er to stk. af et navn, er det jo ofte fordi det første barn er død - og det forekommer naturligvis uanset hvor mange der er, men af de 14, hvoraf der er 2, gælder det over halvdelen. Der er: *Enevold, Iver, Lauge* (eller *Laue*), *Daniel, Mælsen, Cort, Boje, Jokum, Frans, Eskild, Simon, Ib, Steen, Joen*.

Mælsen er vel det eneste navn, der ikke findes mere som fornavn, det findes jo som slægtsnavn, i samme slægt forøvrigt.

Af flg. er der kun 1 af hver: *Espen, Marqvor, Bendix, Arent, Baltzer, Heimert, Just, Thor, Marcus, Hollen, Abraham, Skammel, Karsten, Frende, Carl, Emanuel, Mikael, Vilhelm, Torben*.

Skammel kender vi endnu fra dette århundrede, slægten hører til i Skrandrup i Sejerslev sogn og bredte sig derfra, bl.a. til Galtrup.

Også *Arent* lyder af Nørreherred, de hører til i Sejerslev, Solbjerg og Erslev. Morsøplovens opfinder, smed Arent, hørte hjemme i Erslev.

Heimert findes endnu i Sønderherred. *Frende* stammer fra S. Dråby, og *Frendesen* lever endnu i dette årh.

Det sjældne *Hollen* er fra Dragstrup; det er møllerens søn. Navnet er vel kommet andetsteds fra. Vi har det jo endnu i Sønderjylland og i Vendsyssel; begge steder staves det Holden.

Det gælder naturligvis for både dreng- og pigenavne, at der forekommer opkaldelser fra folk uden for bondestanden - selv om de er meget, meget få, i forhold til helheden. Enkelte kalder op efter godsejeren, flere efter præsten og degnen. Og det viser sig, at mellem dem, der giver børnene lidt fremmede navne, er også møllere og enkelte håndværkere. - Det viser sig navnlig under dobbeltnavnene; om dem senere.

Af *pigernes* navne er der - som i Hundborg herred og andetsteds - to navne, der har det store flertal: *Maren* og *Anne*. De to flokke er på henholdsvis 635 og 588 af pigernes 3.551. *Maren* får 17,9 % og *Anne* 16,5 % i Hundborg er de to tal 24,4 og 20,1 %.

Tilsammen udgør de hos os 34,4 % af pigernes antal.

De 6 næste er *Kirsten* 296, 8,3 % (H. 8,2), *Johanne* 230, 6,5 % (H. 2,6), *Sidsel* 227, 6,5 % (H. 1,6), *Else* 187, 5,3 % (H. 5,3 % (H. 5,3 %)), *Mette* 162, 4,5 % (H.3,5 %).

Tæller vi de 8 talrigeste sammen, får vi 71 %.

Margrethe er den næste med 88, knapt 2,5 %. Men desuden er der 8 indskrevet *Grethe*.

Så kommer 5 nogenlunde ens: *Inger* 53, *Dorthe* 48, *Bodil* 43, *Mariane* 37, *Kirstine* 33. - *Birgitte* er der 16 af, *Birthe* 9, *Ellen* 13. 11 *Helle* og *Ida*, *Gertrud* 10, *Kristine* 8. Der er 6 *Helvig*, *Rebekka*, *Aase*, *Malene* og *Kathrine*. 5 *Ingeborg* og *Stine* og 4 *Christence*.

2 er der af *Eline*, *Pernille*, *Apollone*, *Jane* (Jaen), *Rachel*, *Agnete*, *Severine*, *Lisbeth*.

Og endelig er der en af hver af: *Magdalene*, *Marie*, *Sofie*, *Trine*, *Regina*, *Susanne*, *Mariche*, *Barbara*, *Senild* og *Agathe*, *Hyppolette*. Man lægger mærke til *Senild*, Chr. Nielsens datter i Alsted. Men hun er ikke, som man måske mistænker hende for, en fantasirig mors opdagelse i en roman, hun er den gammelnordiske *Signhild*, i folkeviserne præsenteres hun i forskellige former: *Signild* *Signelil* o. fl. Hun er født 1709.

Og *Mariche* i Alsted? Hun er datter af korporal Salmon - som jo velsagtens er thybo. Torsten Balles gættten på formen som et forsøg på at gengive den jyske udtale af Mari - med trykket på sidste stavelse - tvivler jeg på. Men min egen fantasi over korporal Salmon i krig "oppe i det tyske" - det var i den store nordiske krig, - og dér har hørt den tyske form - den tror jeg heller ikke på.

Rachel er præstens i Galtrup, *Agathe* er præstens i Alsted, den ene *Ingeborg* er degnen Nybyes i Flade, den anden er smedens i Skallerup. *Hyppolette* er degnen Foghs i Flade.

Det er ikke altid, at man ved at læse rækken af navne igennem uden videre kan bestemme, om navnet er givet af i sognet boende ikke-bønder, men det er meget ofte. Antallet af pigenavne er kun 56.

Dobeltnavnene er ikke så overvældende mange, dvs. de er mange i forhold til det antal børn, der får dem.

Dobeltnavne kommer først frem sidst i 1700'erne, i perioden her vokser tallet hen imod 1814.

I Ejerslev har vi en *Poul Christian* og en *Thor Christian* 1793. Samme sted er *Birte Marie* fra 1772, også *Anne Margrethe* og *Anne Elisabeth*. - Jørsby har en *Jens*

Christian allerede fra 1762, i Flade kommer en enlig *Anne Marie* 1747, *Anne Kirstine* 1762, *Else Kirstine* 1735, og præstens *Hagar Cathrine* 1739.

I Alsted har man *Christian* allerede 1740 - han kommer ellers langt senere - som efterled i de mange dobbeltnavne, ialt flg.: *Abraham, Anders, Carl, Christen, Jørgen, Kei, Lars, Mads, Morten, Niels, Ole, Peder, Poul, Svenning, Søren* og *Thor Christian*, desuden *Anders Nicolaj Christian*.

Man forundres over, at det senere så almindelige dobbeltnavn med *Peder* som efterled - *Jens Peder* osv., i denne tid kun forekommer med en eneste, nemlig *Jens Peder*.

De tilsvarende dobbeltnavne på piger har jo ligeledes et par foretrukne navne. *Anne* og *Marie*, det første som forled, det andet som efterled. *Anne* kan sættes foran næsten ethvert navn, *Anne Marie* er vel det almindeligste. Vi har her et par treleddede: *Anne Ivare Nielsine*, hr. Vandborgs på Jølbygård, og *Anne Beate Frederikke*.

Med *Marie* som efterled har vi allerede her: *Anne, Dorthe, Inger, Else, Johanne, Mette, Karen, Kirsten, Juliane, Sidsel, Ida, Birgitte, Edel, Martha, Kathrine, Dorthe, Grethe, Kirstine, Gertrud, Bodil*.

Ethvert almindeligt navn omtrent kan sættes foran *Marie*.

Når vi har set på disse "almindelige" dobbeltnavne, er det en anden type, der fanger opmærksomheden: dem, der mest gives af folk uden for bondestanden, og som for en stor del lyder ret egnsfremmede. Det er embedsmændenes slægter, man møder i præsternes børns navne. Man kan blot ved at se på rækken af givne navne særdeles let se, hvilken af de to sammenhørende sogne der er det præsten bor i. Men når det regner af fine navne fra præsten, drypper det af - oftest en lidt anden art af navne - fra degnen. Han har ikke altid gamle slægtsnavne at ta' til, men derfor kan han godt være med.

At *Johannes Christlieb* i Solbjerg er præstens, er man ikke i tvivl om, heller ikke før man ser det. Han er fra 1764. - *Peder Abraham* er signeur Freistrups, som var færgemand ved Vildsund og købte og solgte en del ejendomme, bl.a. i Gullerup.

Johan Severin i Tødsø 1772 er degnens. - Kammerherreinde Adeler på Ullerup har i Galtrup *Margrethe Cathrine, Beate Frederikke* og *Cort Sivers*. Og præstens er flg.: *Jacob Paulin, Abeline Vilhelmine Marine, Christiane Caroline Tobine*. Degnen Ole Villadsen har: *Rubech Humble, Caritas Elisabeth, Mette Cathrine*. Kammerherreindens er også *Karen Christiane Holgine*.

Solbjerg er velhavende på sjældne navne, bl.a. flg.: *Severine Petrea, Øllegard Elisabeth Margrethe, Laurette Elisabeth Øllegaard* (Sør. Møller), *Zidsel Bolette, Øllegaard Juliane* (Brøndum, Jølbygård), *Christiane Bojette* og den før nævnte *Johs. Christlieb* er præstens - og *Ludovica Benigna*. At præsten i sine børns navne holder sig til tro og velsignelse og anden symbolik er vel naturligt - men det er ikke bondeskik på Mors.

Skoleholder Fogh i Ejerslev har sønnen *Saxo Ascanius*.

Bjergby er næsten det af alle sognene, der er fattigst på dobbeltnavne. Der er 10 pigenvavne og 3 drengnavne. *Jens Christian, Niels Christian* og *Poul Christian*. Præsten bor i Alsted, hvor der er en snes af hver. Men biskop Bircherod visiterer ellers med manér i Bjergby, f.eks. 1699: Ecelesiam Montoppidanum visitans Bircherod.

Om samme "Montoppidan"s beliggenhed nu har været medvirkende til, at f.eks. de fremtrængende dobbeltnavne er senere her?

I Dragstrup har allerede 1750 degnen sønnen *Anders Nicolaj Christian* og *Carl Peder Ludvig*. Præsten har *Peder Riber* og *Herman Ludvig Engelhart*. *Johan Rudolf* er møllerens. *Kirstine Magnella* er også præstens.

I annekssognet Skallerup findes der 5 dobbeltnavne for pigerne og 6 for drengene, deraf de 5 med *Christian* som efterled.

Der er i de allerfleste sogne døbt flere piger end drenge med dobbeltnavne. Sejerslev har døbt 30 piger med 24 dobbeltnavne og 18 drenge med 9 dobbeltnavne. Ejerslev har 12 pigenvavne og 7 drengnavne. Tallene er for 5. Dråby 9 og 4, Alsted 19 og 6, Bjergby som nævnt 10 og 3, Galtrup 20 og 14, med de 20 navne er der døbt 34 piger og med de 14 navne 23 drenge. Dragstrup har 21 pigenvavne og 11 drengnavne, Tødsø 26 og 17, Erslev 12 og 6, Solbjerg 36 og 15, Sundby 16 og 11.

En form for dobbeltnavne, som Torsten Balle omtaler i sin nævnte artikel, består i, at to navne, et almindeligt fornavn og et efternavn, som ikke er faderens, sættes sammen, og ofte indføres i kirkebøgerne ved barnets dåb. En dreng kunne således kaldes Jens Pedersen eller Jens Skov, selv om faderen hed Anders og ikke hed Skov. Han kunne så senere kaldes f.eks. Jens Pedersen Andersen eller blot Jens Pedersen.

Vi kender nogle af dem her også. Men da de så afgjort hører sammen med problemerne om opkaldelse, skal der ikke tales om dem her.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1968, side 100-110).